

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ TİCARETİNDE ROMANYA'NIN YERİ

Ömer METİN*

Özet

Atatürk döneminde Türkiye'nin ticari münasebetlerini geliştirdiği Balkan ülkelerinden birisi de Romanya'dır. 1923-1929 yılları arasında Türk-Romen ticari dengesi Romanya'nın lehine iken 1930'lu yılların başından itibaren bu durum değişecektir. Türkiye ithalatı azaltıcı tedbirler uygulamaya başlamış ve birçok alanda ihtiyaçlarını kendisi giderecek seviyeye ulaşmıştır. Türkiye'nin Romanya'dan ithal ettiği başlıca ürünler, petrol ve petrol ürünleriydi. Buna karşın ihraç ettiği maddelerin temelini tarımsal ürünler oluşturmaktaydı. Bu makalede Türkiye'nin dış ticaretinde Romanya'nın bulunduğu yer, hem Balkan ülkeleri hem de diğer dünya ülkeleri ile karşılaştırılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Türkiye, Romanya, ticaret.

Abstract

One of the Balkan states with which Turkish government developed its foreign trade relationships during the Atatürk period is Romania. While Turkish-Romanian trade balance in the period of 1923-1929 is in favor of Romania, after 1930s this balance started to change. With the Turkish precautions to decrease its imports, Turkey started to supply its own needs from internal channels. Turkey was mainly importing oil and oil derivatives. In exchange for these, its exported goods were basically agricultural products. In this study, the position of Romania in Turkish foreign trade is presented by comparing it with the other Balkan states and world countries.

Keywords: Atatürk, Turkey, Romania, trade.

---

* Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tarih Bölümü.

Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kesilen Türkiye ile Romanya arasındaki ekonomik ilişkiler, Lozan'da imzalanan ticaret sözleşmesiyle resmen yeniden başlamış bulunmaktaydı. Türk ve Romen basınında her iki ülkenin ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesini cesaretlendirici yazılara yer verilmiştir. 25 Temmuz 1923 tarihli *Viitorul* gazetesinde Türkiye ile ilgili olarak; Romen ve Türk halklarının birçok ortak ekonomik çıkarları olduğuna vurgu yapılmıştır. Türk Boğazlarının Lozan Antlaşması ile uluslararası ticaret açısından tam olarak özgürleşmesiyle birlikte Türk ve Romen ekonomik ilişkileri garanti altına alınmıştı. Romen gazetesine göre İstanbul'un ihtiyacı olan petrol ve gaz, Köstence limanından bu şehre getirilebilir ve buradan da Türkiye'nin her bölgesine aktarılabilir.¹ *İkdam* gazetesi de Romanya'nın Türkiye açısından önemine dikkat çekerek Romanya'nın Türkiye için önemli olan petrol, hayvan, tahıl gibi ithalat kalemlerini karşıladığını, Türkiye'nin ise sebze-meyve, zeytin ve tekstil alanlarında Romanya'nın ihtiyaçlarına cevap verdiğini belirtmiştir.²

Birinci Dünya Savaşı sırasında askeri harcamalarından ve topraklarının işgal altında bulunduğu sırada kaybedilen yer altı ve yer üstü kaynaklarından dolayı savaştan sonraki ilk yıllarda Romanya ekonomisi zor koşullarla karşı karşıya kalmıştı. Romanya, Birinci Dünya Savaşından topraklarını genişleterek çıkmasına rağmen 1918 yılı itibarıyla dünyada genel olarak savaş öncesine göre yaşanan ekonomik sorunlar Romanya'yı da etkiledi. Savaş sonrası hemen hemen bütün ülkelerin üretimi düşmüş, taşımacılık sektörü sekteye uğramış, enflasyonun yükselmesi ekonomiyi etkilemiş ve devletlerin iç ve dış borçları giderek artmıştır. Ayrıca tarım sektörü de savaştan büyük yara alarak çıkmış ve üretimde büyük düşüşler yaşanmıştır.³

1919-1930 yılları arasında Romanya'nın gelirinin %60'ı tarım ve hayvancılık sektörlerinden sağlanmaktaydı. Romanya tarımının en büyük kalemini hububat oluşturmaktaydı. Hububatın dışında diğer önemli zirai ürünlerin başlıca olanları; ayçiçeği, tütün, şeker pancarı ve mısır idi. Ekili-dikili alanların ancak %2'sini teşkil eden üzüm ve meyvecilik Romanya ihracatında ehemmiyet teşkil etmemekteydi. Bununla beraber elma ve ceviz, Romanya'nın ihraç ettiği meyveler arasında yer alıyordu. Romanya'nın bu dönemdeki ziraati Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan gibi diğer Balkan ülkeleri ile

---

¹ *Viitorul*, 25 Temmuz 1923.

² *İkdam*, 25 Temmuz 1923.

³ Buzatu-Scurtu 1999: 93.

karşılaştırıldığında yüksek kıymetli ürünlere dayanmayıp, hububat ve ucuz yemlik hububattan oluşmaktadır.⁴

Ülke arazisinin büyük bölümü sulak ve yeşil arazilerden oluşmasına rağmen, Romanya, hayvancılık sektöründen istediği oranda verim sağlayamamıştır. Hayvan ihracatı, 1925 yılında genel ihracatın %14'ünü oluştururken, 1930 yılında bu rakam %6,5'e kadar gerilemiştir. Bundan başka ormancılık sektörüne bakıldığında, ülkenin orman ve su bakımından zengin olması, odun sanayisinin gelişmesine ve buna paralel olarak ihracatta önemli bir yer tutmasına neden olmuştur. Fakat İskandinav ülkelerinin odun ürünlerini, deniz yoluyla daha ucuza talepte bulunan ülkelere ulaştırması, Romanya'nın odun ihracatında bu ülkelerle rekabet edememesi sonucunu doğurmuştur. 1925 yılı itibariyle odun sanayisi, Romanya ihracatının %22'sini teşkil ederken bu oran 1930'da %16,5'e düşecektir.

Romanya sanayisine bakıldığında, en önemli maddeyi petrol ve petrol ürünleri oluşturmaktaydı. 1930 yılında tüm ihracatın 36,5'i ile petrol, ihracatın maddi kıymeti itibariyle en mühim kısmını oluşturmaktaydı. Kimya sanayi, petrol rafinerileri karşısında büyük bir rol oynayamamıştır. İthal edilen kimya ve ecza malzemeleri, boya ve vernik, genel ithalatın %4'ü kadardı. Deri sanayi, ülke içinde elde edilen hammaddeden yararlanarak gelişme göstermiştir. Romanya'nın dışarıdan ithal etmeye mecbur kaldığı sanayi ürünlerinin başında metal sanayi malzemeleri, elektro-teknik makineleri ve ince maden işçiliği ürünleri gelmektedir. Romanya genel ithalatının %19'unu maden ürünleri, %11'ini de makineler ve ilgili malzemeler teşkil etmekteydi. Dokuma sanayisi de Romanya ekonomisinde önem arz eden bir sektördür. Fakat yerli üretim, ülkenin ihtiyaçlarını tamamen karşılayamadığından pamuk ipliği, pamuk dokumaları, pamuk çorabı ve kenevir çuvalları gibi ihtiyaçlar Türkiye'nin de içinde bulunduğu diğer ülkelerden ithal edilmekteydi.⁵

Romanya'nın ithalat yaptığı ülkelerin içinde en büyük paya Almanya sahipti. Dünya ekonomik buhranının etkisini ağır bir şekilde devam ettirdiği 1933 yılında Almanya, Romanya'nın dışarıdan ithal ettiği eşyanın %18'ini karşılamaktaydı. Almanya'yı %14,8'lik payla İngiltere izlemekteydi. Türkiye ise Romanya'nın ithalatında ancak %0,8'lik bir yer bulabilmiştir. Romanya'nın ekonomik kriz döneminde dünya ülkeleriyle yaptığı ticaret aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

---

⁴ Gross 1930: 8-12.

⁵ Gross 1930: 13-17.

(Tablo 1: Romanya'nın Dış Ticareti ve Türkiye)⁶

Ülkeler	İthalat %		İhracat %	
	1929	1933	1929	1933
Almanya	24,0	18,0	27,6	10,6
İngiltere	7,3	14,8	6,4	15,4
Fransa	5,5	10,5	4,5	12,3
İtalya	6,8	10,5	7,7	9,2
Çekoslovakya	13,5	9,8	6,2	4,8
Avusturya	12,5	9,1	9,4	6,6
Belçika	3,1	4,1	1,5	0,9
Polonya	5,0	3,1	2,0	1,7
Amerika	6,1	3,0	-	-
Macaristan	5,0	3,0	11,0	4,0
İsviçre	2,1	2,9	-	-
Yunanistan	0,8	1,0	3,4	2,3
Türkiye	1,0	0,8	1,5	0,7
Yugoslavya	0,9	0,8	1,7	1,8

Yukarıdaki tabloya bakıldığında ekonomik buhranın doğal şartları içerisinde, Romanya'nın ithalatı, kendisiyle ihracatı artıran ülkelerle dengeli olarak artmıştır. 1929 yılında Romanya ithalatının 1/4'ünü Almanya karşılamaktaydı. Buna mukabil Almanya, Romanya ihracatının %27,6'sını çekmekteydi. 1933 yılında Almanya, Romanya'dan yaptığı ithalatı %10'lara düşürünce Romanya da Almanya'dan ithalatını azaltmıştır. İngiltere, Fransa ve İtalya, 1933 yılında Romanya'dan ithalatını arttırdıkları için bu ülkeye yaptıkları ihracatı yukarı seviyeye çekmeyi başarılmışlardır. Batılı büyük devletler kadar Romanya'nın dış ticaretinde etkin bir rolü olmayan Türkiye, diğer balkan ülkelerine yakın oranlarda paya sahip olmuştur.

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin ihracatta bulunduğu ülkelerin listesi ve Türkiye ihracatındaki sahip oldukları yüzdelik oranları ile Romanya'nın bu listedeki vaziyeti gösterilmektedir.

⁶ *Ayın Tarihi*, No: 9, Eylül 1934, s. 196.

(Tablo.2: Türkiye'nin Dünya Genelindeki İhracatında Romanya'nın Konumu)⁷

ÜLKELER	YILLAR							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	%							
Almanya	10.72	13.55	18.95	37.34	40.88	51.00	36.53	42.95
ABD	9.96	11.94	10.47	10.27	10.06	11.14	13.92	12.26
İngiltere	8.54	9.84	8.94	5.72	5.42	5.40	7.08	3.41
İtalya	24.16	16.14	13.49	11.19	9.90	3.69	5.27	10.05
Çekoslovakya	2.41	1.23	3.82	0.74	3.17	3.41	4.42	3.45
Rusya	3.68	5.37	4.65	3.94	4.38	3.37	4.72	3.55
Fransa	9.56	7.72	6.43	3.05	8.17	3.25	3.81	3.27
Yunanistan	7.90	5.02	3.59	3.70	2.28	1.72	1.42	1.96
İsveç	0.56	1.10	1.47	1.01	1.63	1.41	1.39	1.23
Belçika	2.85	3.41	2.66	3.10	3.20	1.41	4.82	1.78
Suriye	3.64	3.95	4.76	3.19	1.70	1.39	1.63	0.81
Avusturya	0.86	1.54	1.03	1.63	1.86	1.25	2.03	1.18
Japonya	0.03	0.27	1.52	1.30	0.60	1.25	0.55	0.61
Hollanda	3.95	4.22	2.43	1.99	2.07	1.12	1.21	1.49
İsviçre	0.71	0.21	0.09	0.82	0.90	0.98	1.57	1.13
Hindistan	0.00	0.01	0.01	0.05	0.06	0.96	0.59	0.12
Mısır	3.55	2.99	3.33	2.20	2.03	0.89	1.05	0.87
İspanya	1.83	3.78	4.37	1.23	0.65	0.88	0.00	0.00
Polonya	0.06	0.12	0.12	0.03	0.24	0.79	1.64	1.52
Filistin	0.38	1.02	2.48	3.10	1.85	0.51	0.47	0.15
Romanya	0.85	0.81	0.96	0.58	0.31	0.44	0.74	2.27
Macaristan	0.48	0.32	0.08	0.30	0.66	0.44	0.40	0.72
Norveç	0.02	0.04	0.07	0.26	0.35	0.30	0.37	0.49
Finlandiya	0.01	0.05	0.05	0.09	0.18	0.30	0.55	0.48
Yugoslavya	0.20	0.09	0.02	0.05	0.09	0.27	0.27	0.15
Bulgaristan	0.78	0.61	0.32	0.35	0.21	0.10	0.12	0.31
Danimarka	0.22	0.19	0.20	0.83	0.14	0.10	0.09	0.60
Irak	0.09	0.10	0.05	0.08	0.09	0.04	0.02	0.11
Diğer Ülkeler	2.80	4.56	3.36	2.21	2.02	2.19	3.32	3.16
TOPLAM	%100							

⁷ Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 1942: 12-13.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Türkiye'nin ihracatında 1931-1938 yılları arasında ilk sırayı Almanya almaktaydı. İtalya, ABD ve İngiltere gibi diğer büyük devletler de Türkiye'den önemli miktarda ithalat yapmaktaydılar. Romanya, Türkiye'nin genel ihracatında %1 civarında bir orana sahipti. Türkiye'nin Balkanlardaki diğer komşularına bakıldığında ise Romanya, Yunanistan'dan daha az bir paya sahipken, Bulgaristan ve Yugoslavya'ya oranla Türkiye'den daha fazla ihracat yaptığı görülmektedir. 1938 yılı Türk-Romen ticari ilişkilerinde çok önemli dönüm noktalarından birisidir. Türkiye'nin 1930'lu yılların başından itibaren ithalatı azaltıp ihracatı arttırmak için aldığı önlemlerin olumlu sonuç verdiği 1938 yılında Türkiye'nin Romanya'ya olan ihracatında yaşanan ciddi artışta görülmektedir. Buna bağlı olarak Türk-Romen ticari dengesi 1938 yılı sonunda net olarak Türkiye'nin lehine dönmüştür.

Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre Türkiye'nin ithalat yaptığı ülkeler ve Romanya'nın bu ülkeler içerisinde yüzdelik olarak aldığı pay ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

(Tablo.3: Türkiye'nin Dünya Genelindeki İthalatında Romanya'nın Konumu)⁸

ÜLKELER	YILLAR							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	%							
Almanya	21.85	23.24	25.51	33.82	39.98	45.11	42.08	46.99
ABD	3.25	2.64	3.15	4.33	6.96	9.72	15.12	10.46
İngiltere	11.34	12.58	13.48	9.87	9.77	6.60	6.23	11.20
Rusya	5.72	6.01	5.23	4.51	4.87	5.44	6.20	3.93
Çekoslovakya	4.70	4.34	4.64	5.36	4.84	3.92	2.63	3.85
Avusturya	2.25	1.91	1.93	2.46	3.28	2.80	1.62	0.52
Fransa	10.10	8.76	6.56	7.42	4.71	2.52	1.08	1.32
İsviçre	0.98	0.98	1.03	2.11	1.68	2.23	0.69	0.68
İsveç	1.67	1.35	1.44	1.16	1.73	2.22	1.88	1.54
İtalya	14.57	12.58	11.44	8.52	6.38	2.19	5.32	4.75
Brezilya	0.95	1.46	1.86	2.08	1.61	1.74	1.75	1.20

⁸ D.İ.E. 1942: 312-313.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Romanya	1.14	1.06	1.66	1.83	2.21	1.63	1.38	1.15
Japonya	4.39	4.62	4.33	1.81	1.91	1.59	0.82	0.65
Finlandiya	0.04	0.09	0.33	0.44	0.78	1.58	0.93	0.40
İspanya	0.28	0.24	1.89	0.65	0.84	1.34	0.16	0.02
Mısır	2.10	1.64	1.34	0.77	0.77	1.23	2.14	0.69
Hollanda	2.27	1.98	1.99	2.16	1.63	1.01	1.24	1.20
Norveç	0.23	0.58	0.37	0.35	0.35	0.93	0.59	0.44
Macaristan	0.88	0.45	0.42	0.89	0.92	0.70	0.91	0.97
Suriye	1.05	1.52	0.85	0.65	0.61	0.64	0.73	0.42
Hindistan	1.63	1.60	1.95	1.63	0.79	0.62	1.78	1.49
Yunanistan	0.29	0.32	0.76	0.67	0.73	0.62	0.51	0.50
Bulgaristan	0.56	0.51	0.24	0.58	0.27	0.55	0.42	0.32
Polonya	0.18	0.14	0.16	0.23	0.26	0.47	0.32	1.77
Yugoslavya	0.78	0.11	0.10	0.20	0.63	0.30	0.35	0.28
Belçika	6.41	7.58	6.69	4.18	0.97	0.27	1.15	1.62
Diğer Ülkeler	1.61	1.16	0.65	1.29	1.02	2.02	1.97	1.64
TOPLAM	%100							

Türkiye'nin ihracatında olduğu gibi ithalatında da Almanya, Türkiye'nin dış ticaretinde ilk sırayı almaktaydı. Almanya'yı sırasıyla İtalya, İngiltere ve Fransa izlemekteydi. Romanya'nın Türkiye'ye ithalatı ise 1930'lu yıllar boyunca ortalama %1.5 bandında bulunmaktaydı. Buna rağmen Balkan ülkeleri içinde Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülke Romanya olmuştur. 1934 yılında imzalanan Balkan Paktı'nın ekonomik ilişkilere olumlu yansımalarının bir sonucu olarak 1934 ve 1935 yıllarında Türkiye'nin Romanya'dan yaptığı ithalatta gözle görülür bir artış olmuştur. Fakat Türkiye'nin ihracat oranların gösterildiği bir önceki tabloya paralel olarak 1938 yılına gelindiğinde Türkiye'nin Romanya'dan ithalatı hızlı bir şekilde düşüş göstermiş buna karşın bu ülkeye olan ihracatında ciddi bir artış gözlemlenmiştir.

Türkiye'nin 1931-1938 yılları arasında Romanya'ya ihraç ettiği başlıca ürünler ve TL cinsinden kıymetlerini gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

(Tablo.4: Türkiye'nin Romanya'ya İhraç Ettiği Başlıca Mamuller)⁹

Eşya İsimleri	YILLAR							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	Kıymet TL							
Balıklar	123.736	79.099	59.686	45.243	15.783	15.523	48.008	67.867
Deri	2.490	31.186	93.377	57.181	9.321	8.873	103.582	20.401
Hububat	171.478	109.856	173.936-	92.405	44.582	157.083	222.603	277.118
Meyveler	299.473	249.634	167.187	116.046	57.445	109.597	216.496	275.995
Baharat	101	452	3.062	1.225	3.208	435	1.673	644
Tütün	81.914	87.120	103.655	58.907	92.891	41.289	187.880	98.182
Çiçek Fidan	3.569	5.917	2.911	1.589	3.807	4.915	9.551	10.421
Bitki Ürünleri	60.343	58.937	91.022	47.705	5.769	37.464	59.164	107.828
Kâğıt	3.975	2.340	902	636	4.709	1.210	-	800
Demir-Çelik	1.410	257	5.859	23.766	14.581	33.352	-	-
Madeni Yağlar	244.545	151.897	210.754	71.810	40.508	71.045	61.410	69.905
Yün-Kıl	-	-	-	-	-	-	-	16.468
Pamuk	5.721	3.330	3.600	4.870	1.500	5.804	60.834	2.168.716
Diğer Fasıllar	84.201	34.973	10.893	17.392	2.755	33.183	53.753	178.549
TOPLAM	1.082.806	815.048	926.844	538.805	296.949	519.723	1.024.901	3.292.894

⁹ D.İ.E. 1944: 104-105.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Türkiye'nin bir tarım ülkesi olması nedeniyle Türkiye'den Romanya'ya yapılan ihracatta, tarım ürünleri önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin özellikle deniz yolu ile Romanya'nın Köstence Limanına tarım ürünlerini kısa sürede ve daha az maliyetle ulaştırması, Romanya'nın Türkiye'ye olan ilgisini artırmıştır. 1938 yılında pamuk ihracatının neredeyse tüm ihracatın 2/3'ünü oluşturmasının nedeni, Clearing Antlaşması¹⁰ gereğince, Türkiye'nin Romanya'dan ithal ettiği petrol ve keresteye karşılık aynı meblağ oranında Romanya'nın da Türkiye'den ithalat yapmak zorunluluğunda olmasıydı.

Türkiye'nin Romanya'dan başlıca ithal ettiği ürünleri ve TL cinsinden kıymetini gösteren tablo da aşağıda verilmiştir.¹¹

(Tablo 5: Türkiye'nin Romanya'dan İthal Ettiği Başlıca Mamuller)

Eşya İsimleri	YILLAR							
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	Kıymet TL							
İşlenmiş Deri	13.722	835	-	-	120.056	39.089	-	-
Hububat	131	359	-	-	4.963	148.795	178	-
Kereste	35.161	25.933	67.787	15.787	969.310	212.957	181.621	446.025
Petrol Ürünleri	1.070.444	723.604	1.097.548	1.448.740	860.522	1.068.258	1.361.984	1.138.292

¹⁰ Clearing Sistemi: Ülkeler arasındaki ikili ticari anlaşmalarda temelde malla ödeme yapmayı öngören bir sistemdir. Clearing sisteminde; anlaşmalı ülkeler arasında ihracat ve ithalat işlemleri, döviz kullanılmadan mahsup ve takas yoluyla ve clearing kurumları aracılığıyla gerçekleştirilir. Kliring kurumları merkez bankası ya da kliring ofisidir. Clearing Sözleşmesi imzalayan ülkelerde ithalatçılar, ithal ettikleri malların bedelini kendi ülkelerinde ulusal paralarıyla öderler. Bu paralar anlaşmalı ülkeye ihracatta bulunmuş kişilere alacaklarının ödenmesinde kullanılır. Böylece dövizle ödeme yapma zorunluluğu ortadan kalkar.

¹¹ D.İ.E. 1944: 102-103.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Diğer Fasıllar	818.791	164.169	74.805	120.058	12.250	37.992	32.042	136.078
Toplam	1.447.260	914.920	1.239.635	1.554.585	1.967.131	1.507.191	1.575.825	1.720.395

Yukarıda tabloya bakıldığında Türkiye'nin Romanya'dan ithalatının büyük bir kısmını petrol ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. Kereste de petrolden sonra önemli bir oranı teşkil etmektedir. Özellikle 1935 tarihli Clearing Sözleşmesinden sonra kereste ithalatında önemli bir artış gözlemlenmektedir. Buna rağmen aynı yıl petrol ürünlerinde yaşanan keskin düşüşün sebebi ise, Clearing Sözleşmesi görüşmelerinin başlamasından önce Türk hükümetinin Romanya'yı Clearing'e zorlamak için yapmış olduğu uygulamadan kaynaklanmaktadır.

Türk İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre Atatürk Döneminde Türkiye'nin Romanya ile yaptığı ticaretin, ton-TL değeri ve ithalat-ihracat arasındaki fark aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir:

(Tablo 6: 1923-1938 Yılları Arasında Türk-Romen Ticaret Dengesi)

Yıllar	İthalat		İhracat		İthalatla İhracat Arasındaki Fark	
	Ton	Lira	Ton	Lira	Ton	Lira
1923	30.531	3.799.529	10.120	728.170	-20.411	-3.071.359
1924	97.555	10.165.171	54.661	1.983.696	-42.894	-8.181.475
1925	52.573	6.376.927	31.807	1.352.799	-20.766	-5.024.128

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

1926	46.241	4.753.512	16.218	1.035.832	-30.023	-3.717.680
1927	63.001	6.975.707	15.506	1.034.878	-47.495	-5.940.829
1928	71.062	7.683.586	6.816	11.552.724	-64.246	-6.130.862
1929	60.197	5.211.125	20.395	1.761.633	-39.802	-3.449.492
1930	36.455	2.492.491	5.387	1.220.824	-31.068	-1.271.667
1931	27.918	1.447.260	4.130	1.082.986	-23.788	-364.274
1932	24.849	914.920	3.644	815.048	-21.205	-99.872
1933	42.661	1.239.635	4.662	926.844	-37.999	-312.791
1934	60.102	1.584.585	4.769	538.805	-55.338	-1.045.780
1935	44.183	1.967.131	1.943	296.949	-42.240	-1.670.182
1936	64.967	1.507.101	4.628	519.723	-60.339	-987.378
1937	56.608	1.575.825	3.130	1.024.901	-53.478	-550.924
1938	51.849	1.720.395	9.650	3.292.894	-42.199	+1.572.499

Atatürk döneminde Türk-Romen ticaret dengesine bakıldığında, 1920'li yıllarda dengenin Romanya'nın lehine olduğu görülmektedir. Türkiye'nin

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Birinci Dünya Savaşı ardından Milli Mücadele sırasında yıpranmış olması, ekonomiyi de olumsuz etkilemiştir. Savaşların etkisini silmek ve ülkeyi tekrar kalkındırmak için uzunca bir zamana ihtiyaç duyulmuştur. Buna karşın Romanya, Birinci Dünya Savaşının sonuna doğru İtilaf Devletlerinin safına katılmış ve büyük yıkıntılara uğramadan savaştan galip çıkanların arasında olmayı başararak topraklarını ve ekonomisini genişletmiştir.

1923-1931 yılları arasında Türkiye'nin Romanya ile yaptığı ticarete ihracat ile ithalat arasında, ihracat aleyhinde büyük farklar dikkat çekmektedir. 1931 yılının sonundan itibaren Türkiye'nin gümrüklerini koruyucu tedbirler alması, ithalat yaptığı ülkelere, kendisinden ihracat yapılması gibi şartlar ortaya koyması, ticari dengenin sağlanmasında önemli etkenlerdir. 1938 yılına gelindiğinde alınan tüm bu tedbirler ve Türkiye'nin savaşların izini her alanda silmeye başlamasıyla birlikte, Türk-Romen ticaret dengesi belirgin bir şekilde Türkiye'nin lehine dönmüştür.

Türkiye'nin Balkan Paktının imzalandığı 1934 yılı itibariyle Balkan Paktına üye ülkelerle yaptığı üç yıllık ticareti gösteren tablo aşağıdadır:

(Tablo 7: Türkiye'nin Balkan Paktı Üyeleri ile Ticaretinde Romanya'nın Yeri)¹²

Ülkeler	Yıllar	1934	1935	1936
Yunanistan	Türkiye'ye İthalat	583.005	619.300	574.027
	Türkiye'den İhracat	3.407.793	2.135.750	2.026.208
	Türkiye İçin Denge	+2.824.793	+1.486.750	+1.452.181
Romanya	Türkiye'ye İthalat	1.584.585	1.967.131	1.507.101
	Türkiye'den İhracat	538.805	296.949	519.723
	Türkiye İçin Denge	-1.045.780	-1.670.182	-987.378
Yugoslavya	Türkiye'ye İthalat	171.336	556.677	278.444
	Türkiye'den İhracat	47.662	70.037	120.079
	Türkiye İçin Denge	-123.674	-486.640	-158.365

¹² Manescu 1939: 262.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Balkan Paktı üyeleri arasında Türkiye ile yapılan ticarete en kârlı görünen ülke Romanya'dır. Türkiye'ye diğer ülkelere göre çok daha fazla ihracat yapan Romanya olmakla birlikte Türkiye'den en çok ithalat yapan ülke ise Yunanistan'dır. Romanya'nın bu avantaja sahip olmasındaki en önemli ihraç kalemini petrol oluşturmaktadır. Türkiye için her yıl düzenli olarak ithal edilmesi gereken petrol, Romanya'nın deniz yolu ile Türkiye'ye ihracatını kısa sürede ulaştırması ve Türkiye için taşımacılık maliyetinin düşük olması, Romen petrolünü her zaman Türkiye için öncelikli kılmıştır. Yugoslavya'nın Türkiye ile yaptığı ticaret, Yunanistan ve Romanya'ya göre çok düşük seviyelerde kalmıştır.

Aşağıdaki tabloda da Türkiye'nin Balkan ülkelerine yaptığı toplam ticaret gösterilmektedir.

(Tablo 8: Türkiye'nin Balkan Paktı Üyelerine Toplam Ticaret Hacmi)¹³

Açıklamalar	1934	1935	1936
	Türk Lirası		
Türkiye'nin Balkan Ülkelerinden İthalatı	2.338.920	3.173.108	2.359.572
Türkiye'nin Balkan Ülkelerine İhracatı	3.994.260	2.522.736	2.666.000
Türkiye için Denge	+1.655.331	-650.372	-306.428
Toplam Ticaret	6.333.186	5.695.844	5.025.572

Tabloya göre 1934 yılında Türkiye'nin ihracat-ithalat dengesi, Türkiye'nin lehine seyretmiştir. Bunda Türkiye'nin Yunanistan'a 3 milyon TL'den fazla ihracat yapması çok etkili olmuştur. 1935 ve 1936 yıllarında ihracat-ithalat dengesi Türkiye'nin aleyhine dönmüştür. Bu durumun başlıca iki nedeni ise; Yunanistan'a yapılan ihracatın 1/3 oranında azalması ve Romanya'dan petrol ithalatında artış olmasıdır.

¹³ Manescu 1939: 262.

Atatürk Dönemi Türk Dış Ticaretinde Romanya'nın Yeri

Romanya'nın diğer Balkan ülkeleriyle yaptığı ticarete bakıldığında, Romanya'nın 1929-1933 yılları arasında en çok ticaret yaptığı ülke Yunanistan'dır. Bu ülke ile yapılan ticaretin toplamı 4 milyar 244 milyon Lei, Yugoslavya ile 2 milyar 215 milyon Lei ve Türkiye ile 1 milyar 738 milyon Lei'e yakındır. Romanya'nın, bu üç Balkan ülkesiyle yapmış olduğu ticaret, aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir:

(Tablo.9: Romanya'nın Balkan Pakti Üyeleri ile Dış Ticareti)¹⁴

Ülkeler	Yıllar	İthalat (milyon lei)	İhracat (milyon lei)	Toplam (milyon lei)
Yunanistan	1929	240	1.004	1.244
	1930	201	696	897
	1931	152	633	785
	1932	131	749	880
	1933	115	323	438
Yugoslavya	1929	275	503	778
	1930	79	509	588
	1931	55	247	302
	1932	45	229	274
	1933	89	184	273
Türkiye	1929	297	425	722
	1930	184	147	381
	1931	157	118	275
	1932	111	61	172
	1933	90	98	188

Tabloya bakıldığında 1929 yılına nazaran 1933 yılına gelindiğinde Türkiye'nin Romanya'ya ihracatında %70, Yunanistan'ın %58 ve Yugoslavya'nın %68 derecelerinde azalma yaşandığı görülmektedir. Aynı şekilde ithalatta da 1929 Dünya ekonomik buhranının etkisiyle gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Türkiye'nin Romanya'ya olan ithalatında yaşanan düşüş %77, Yunanistan'ın %68, Yugoslavya'nın ise %64 dolayında azalmıştır.

¹⁴ *Ayin Tarihi*, No: 9, Eylül 1934, 195-196.

Sonuç

Türkiye'nin ekonomisi, Birinci Dünya Savaşı ve önceki diğer savaşlardan dolayı bu dönemde oldukça olumsuz etkilendiği için 1923-1929 yılları arasında Türkiye ile Romanya arasındaki ticari dengenin Romanya'nın lehine olduğu görülmektedir. Türkiye, 1930'lu yılların başından itibaren sanayileşme alanında büyük yatırımlar yapmış, kendisi için çok önemli olan mallarda dışa bağımlılığını minimum seviye indirmeye başlamıştır. Ayrıca Türk hükümeti, 1931 yılından itibaren gümrük vergilerini arttırarak yerli sermayeyi koruyucu tedbirler almış ve ithalat yaptığı ülkelere aynı maddi değerde kendisinden mal alma şartını uygulamaya koymuştur. Bu nedenlerden dolayı 1935 yılına gelindiğinde Türkiye-Romanya ticaret dengesi, Romanya'nın aleyhine gelişmeye başlamıştır. Türkiye'nin yerli sanayisinin gelişmesi aynı zamanda ithalatının belli bir oranda düşmesi anlamına gelmekteydi. Sanayi ürünlerinde dışa bağımlılığı mümkün olduğunca düşürmeye çalışan Türkiye, buna paralel olarak coğrafi koşullarından dolayı avantajlı olduğu tarım sektöründe verimliliğini gidererek arttırmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak 1935'den itibaren Türk-Romen ticari dengesinde Romanya avantajlı durumunu kaybetmeye başlamış ve 1938 yılı sonu itibariyle iki ülke arasındaki ticari denge net şekilde Türkiye'nin lehine dönmüştür.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Ayın Tarihi, No: 9, Eylül 1934.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *Türkiye Harici Ticaretinin Milletler Arası Ticaretile Tahlil ve Mukayesesi*, Neşriyat No: 190, Ankara 1942.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *İktisadî ve İçtimai Türkiye*, C. I, No: 208, Ankara 1944.

Gazeteler

İkdam, 25 Temmuz 1923.

Vüitorul, 25 Temmuz 1923.

Araştırma Eserler

Buzatu-Scurtu 1999: Gheorghe Buzatu- Ioan Scurtu, *Istoria romanilor in secolul XX*, Editura Paideia, Bucureşti 1999.

Gross 1930: Herman Gross, "Romanya'nın İktisadî Bünyesi ve Beynelminel Bağlantıları", *Balkan İktisadiyatı*, İstanbul 1999.

Manescu 1939: Nicolae Manescu, *Turcia de Astazi*, Bucureşti 1939.